

УДК 330.341

Костюк А. К.
студентка групи УЗ-91, ФММ;

Бояринова К.О.
к. е. н., доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті виявлено та обґрунтовано чинники, що його сприяють або стримують інноваційний розвиток підприємств, розглянуто його проблеми та перспективи у сучасних умовах.

In the article grounded factors which promote or restrain innovative development of enterprise, his problems and prospects are considered in modern terms.

Вступ. Одним із перспективних шляхів економічного зростання підприємств є їх інноваційний розвиток. Практика показує, що інноваційні перебудови на сучасному етапі розвитку суб'єктів господарювання можуть не лише забезпечити високі показники економічного розвитку, але й підвищити конкурентоспроможність сучасних підприємств, їх експортний потенціал, а також допоможуть вирішити економічні, екологічні, соціальні проблеми.

Інноваційна діяльність є однією з основних складових процесу забезпечення успішного функціонування підприємств. Тому сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, ефективної організації досліджень та розробок, нововведень, зниження інноваційних ризиків, стратегічного управління в інноваційній діяльності кожного підприємства.

Дослідженням щодо проблем та економічних умов інноваційного розвитку вітчизняних підприємств присвятили свої праці українські вчені, серед яких М.П.Денисенко [3], Ж.А. Говоруха [7], Р. С. Квасницька, Н. С. Ардашкіна [7]. Однак враховуючи швидкоплинність економічних процесів питання інноваційного розвитку підприємств потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. В Україні питання інноваційної діяльності у напрямі підвищення ефективності та якості аспектів виробничо-господарської діяльності може забезпечуватися не лише постійним вдосконаленням виробничого процесу, а й на основі переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку.

Метою дослідження є розгляд економічних умов, проблем та перспектив інноваційного розвитку підприємств.

Методологія. Теоретичною базою дослідження стали наукові публікації вітчизняних та закордонних учених, дані Державного комітету статистики України, методичною основою – методи логіки, формалізації і порівняння.

Результати дослідження. Реалізація інноваційної діяльності є одним з основних чинників конкурентоспроможності продукції, забезпечує ефективність використання виробничих ресурсів, підвищує ступінь адаптованості підприємств до зовнішнього середовища, розширює його можливості щодо виходу на нові ринки продукції, створює умови довгострокової стабільності [1].

Відомо, що економічне зростання підприємств значно залежить від їх інноваційної активності. Суб'єкти інноваційної діяльності повинні творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи надприбутки, зміцнюючи свої ринкові позиції.

Проаналізуємо ситуацію активності підприємств щодо інноваційної діяльності в динаміці за період 2006-2009 рр. Згідно з даними (рис.1) з 2006 року по 2009 рік частка підприємств, які впроваджували інновації протягом 2006-2007 років значно зросла (на 1,5%), але потім в період 2007-2009рр. – зменшилась на 0,8%.

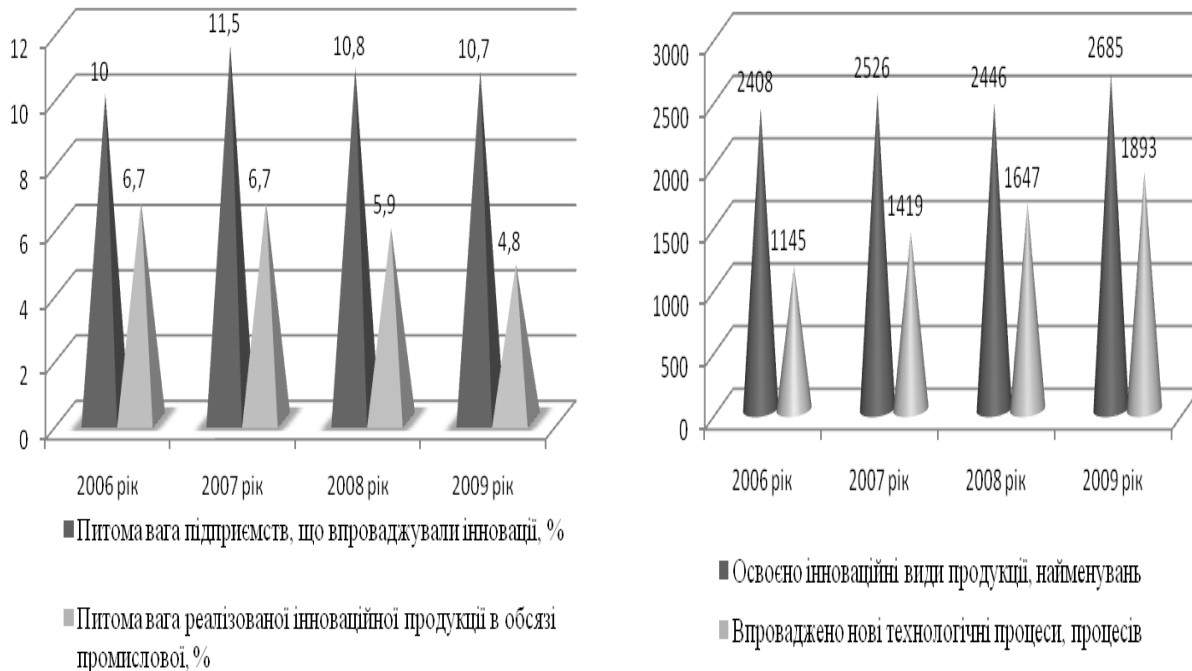

Рис.1. Інноваційна активність промислових підприємств протягом 2006-2009 рр.

Складено на основі даних Державного комітету статистики України [2].

Дослідимо економічні умови, у яких працюють підприємства, що здійснюють інноваційну діяльність та виявимо причини зниження інноваційної активності.

Підприємства, що прагнуть реалізовувати інноваційну діяльність потребують значних капіталовкладень, а особливо інвестиційного забезпечення. Але на сьогодні інвестиційний клімат в Україні оцінюється як високо ризиковий. Причиною такого стану є не лише відсутність коштів для вкладень, але й підвищений ризик будь-яких форм інвестування [3].

Розвиток інноваційної діяльності підприємств потребує супутньої підтримки, яку мають забезпечувати інноваційні структури різних типів. Одними із основних таких структур є технопарки, які забезпечують функціонування інноваційної моделі національної економіки. Однак, аналізуючи ситуацію в Україні, спостерігаємо, що діяльність технопарків знаходиться на низькому рівні. Так, у 2009 році кількість діючих проектів технопарків зменшилася в 7 раз (з 108 до 16). Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції у першому півріччі 2009 року становить 227,5 млн. грн., що у 6,7 рази менше за результати першого півріччя 2007 року. Причиною такої ситуації в Україні є невиконання Закону «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [4].

В сучасних умовах господарювання інновації – це необхідний і об'єктивний чинник конкурентоспроможного розвитку кожного підприємства. Україна стала на інноваційний шлях розвитку економіки. На користь цього свідчить велика кількість заходів, прийнятих на державному рівні, зокрема, прийняття в новій редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5]; Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України [6], яка передбачає підвищення конкурентоспроможності економіки на основі структурно-інноваційної моделі економічного зростання, інтенсивного технічного та технологічного оновлення виробництва.

Слід зазначити, що за останні роки урядом було прийнято багато постанов та рішень, державних програм, спрямованих на підвищення інноваційної результативності підприємств, але більшість з них не вдалося реалізувати в повному обсязі в реальній економіці. Через це виникають економічні суперечності між інтересами держави та підприємствами, орієнтованими на інноваційний шлях розвитку, розв'язання яких потребує ґрунтовних досліджень [7].

Визначимо екзогенні та ендогенні чинники, які уповільнюють або сприяють інноваційному розвитку підприємств (табл.1).

З огляду на зазначене в табл.1, серед стримуючих чинників інноваційного розвитку підприємств вагоме місце посідає недостатня кількість та різноманітність джерел фінансування, серед яких головним джерелом

фінансування інноваційної діяльності підприємств України є кошти самих підприємств. Це не дає змогу суб'єктам господарювання реалізовувати ефективну інноваційну політику, тому важливим завданням є пошук та залучення фінансових ресурсів в інноваційний сектор.

Таблиця 1

Чинники, що сприяють або стримують інноваційний розвиток підприємств України

Екзогенні чинники	Ендогенні чинники
<i>Сприяють інноваційному розвитку</i>	<i>Сприяють інноваційному розвитку</i>
Розвиток конкуренції наукоємних товарів	Наявність резервів фінансових та матеріально-технічних заходів
Збереження науково-технічного потенціалу та державна підтримка інноваційної діяльності	Сприятливість до змін, нововведень, суспільне визнання, можливість самореалізації
Міжнародна науково-технічна корпорація	Збереження науково-технічного потенціалу
Розвиток інноваційної інфраструктури	Розвиток умов творчої праці, матеріальні стимули
Законодавчі заходи, що заохочують інноваційну діяльність, забезпечують охорону об'єктів інтелектуальної власності	
<i>Стримують інноваційний розвиток</i>	<i>Стримують інноваційний розвиток</i>
Недостатня кількість та різноманітність джерел фінансування	Слабкість матеріально-технічної та наукової бази
Ускладнення науково-дослідних розробок	Недостатня орієнтація організаційних структур на інноваційну діяльність
Низький науково-інноваційний потенціал держави	Опір змінам, під час впровадження інновацій та нововведень.
Недостатність міжнародного науково-технічного співробітництва	Орієнтація на усталені ринки, на короткострокову окупність
Недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної діяльності	Відсутність матеріальних стимулів та умов творчої праці
Відплив наукових кадрів	Домінування інтересів існуючого виробництва
Відсутність повноцінної інформаційної бази щодо інноваційних проектів	Низький рівень аналітично-інформаційної бази підприємства

Також до чинників, що стримують інноваційний розвиток підприємств є відплив наукових кадрів за кордон. Щороку через таку тенденцію Україна втрачає більше ніж 1 млн. дол. США. Тому, одним із ефективних засобів скорочення відпливу наукових кадрів є збільшення фінансування науки, що передбачає поповнення бюджету, зміну ставлення влади до науки. Саме перехід від моделі з дешевою робочою силою до моделі з високим рівнем оплати ефективної праці стане першим кроком до формування конкурентоспроможної економіки. Підвищення професійного рівня

паралельно зі зростанням оплати праці підвищить інноваційний розвиток підприємств [8].

Негативним фактором також є відсутність повноцінної інформаційної бази щодо інноваційних проектів, що призводить до неможливості координації функціонування суб'єктів інноваційної діяльності [9].

До заходів, які спрямовані на вирішення цих проблем, можна віднести: створення єдиної функціонуючої національної інноваційної системи, яка формується на різних рівнях; формування загальнодержавної системи пошуку, збору, накопичення, обробки, зберігання, розповсюдження та надання інформації в сфері інноваційного розвитку; забезпечення використання існуючого науково – технічного доробку щодо його інноваційного впровадження. Крім цього необхідно визначити напрями, в яких вітчизняні вчені та виробники мають наукові резерви та розробки, які відповідають міжнародним стандартам та забезпечуватимуть сильні позиції на світовому ринку. Потрібно забезпечити фінансування фундаментальних досліджень. Знайти додаткові джерела на фінансування, одним з яких є реформування податкової системи. Не менш важливим напрямом є створення нових та розвиток існуючих технологічних парків, вільних економічних зон для притягнення інвестицій в модернізацію виробництва [10].

Є потрібними також законодавчі зміни у галузі інноваційної діяльності щодо пільг і стимулів; розширення джерел фінансування; тісна співпраця з іноземними підприємствами, обмін досвідом; розширення практики надання інноваційним підприємствам середньострокових кредитів із зниженням процентної ставки. Щоб підвищити процес розробки та впровадження інновацій на підприємстві потрібно залучати персонал, а для цього необхідно створювати преміальні фонди за розробку, давати працівникам додаткові бонуси [7, с.114].

Рівень розвитку підприємств значно залежить від придбання нових технологій, що забезпечують тривалу конкурентоспроможність продукції, високі економічні результати діяльності підприємств. Потрібно зазначити, що не слід інвестувати кошти в ті проекти, що вже розроблені і використовуються в інших державах.

Висновки. Одним із основних факторів забезпечення стабільного економічного розвитку нашої країни є інноваційна діяльність підприємств. Тому важливим є вчасне виявлення проблем та розроблення дієвих інструментів їх інноваційного розвитку. Забезпечення інноваційної активності підприємств України повинно здійснюватися в комплексі національної інноваційної системи, створення високотехнологічних виробництв і промислового освоєння результатів науково-дослідних робіт.

Література

1. Квасницька Р. С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Р. С. Квасницька, Н. С. Ардашкіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6, Т. 3. – С. 247-251
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М.П.Денисенко [та ін.]; За ред.: М.П.Денисенка, Л.І.Михайлової. – Суми: Університетська книга, 2008. – 1049 с.
4. Розвиток інноваційної діяльності та трансферу протягом 2008-2009 років: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/science/innovation>
5. Про внесення змін до Закону України „Про наукову і науково-технічну діяльність”: закон України від 01.12.1998 №284-XIV// Відомості Верховної Ради України, 1999, №2-3. – С. 18-33
6. Про концепцію науково – технологічного і інноваційного розвитку України: постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 №916-XIV// Відомості Верховної Ради України, 1999, №37. – С.770-776
7. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №8(74). – С.107-115
8. Кириченко Э. От “утечки мозгов” к “глобальному круговороту условий ” / Э. Кириченко // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 10. – С. 3–11.
9. Канафоцька Г. Состояние, перспективы развития инновационных процессов в Украине и возможности их влияние на формирование ВВП [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// www.vlasnasprava.info](http://www.vlasnasprava.info)
10. Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально –економічному розвитку регіону / Б.В. Буркинський, Є.В. Лазарева– Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2007. – 140с.